

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
Кафедра історії стародавнього світу та середніх віків

LIBRA

**ЗБІРКА НАУКОВИХ ПРАЦЬ
КАФЕДРИ ІСТОРІЇ СТАРОДАВНЬОГО СВІТУ
ТА СЕРЕДНІХ ВІКІВ**

Випуск II

Одеса 2012

УДК 94(100) «01/17» (08)

ББК 63.3(0)3/51

Libra: Збірка наукових праць кафедри історії стародавнього світу та середніх віків / Під ред. І.В. Нємченко. – Вип. II. - Одеса, 2012. – 138 с.

У другому випуску збірки «Libra» представлено матеріали міжнародного круглого столу, присвяченого 100-річчю з дня народження Ірини Володимирівни Зав'ялової, який відбувся на історичному факультеті ОНУ імені І.І. Мечникова 25 листопада 2011 р.

Збірка містить публікації ad memoriam Римми Дмитрівни Бондар (1937 - 2011), доцента кафедри історії стародавнього світу та середніх віків.

У статтях співробітників та випускників кафедри висвітлено актуальні проблеми історії Візантії XI – XII ст., під новим кутом зору розглянуто наукову спадщину П.М. Біциллі.

Збірку підготовлено в межах наукової теми «Цивілізація Європи: історична еволюція доби античності, середніх віків та раннього модерного часу» (№ держреєстрації - 0106U012138)

Редактор

І.В. Нємченко

Технічний редактор

О.М. Луговий

Рецензенти:

Сорочан Сергій Борисович, д.і.н., професор, завідувач кафедри історії стародавнього світу та середніх віків Харківського національного університету імені Каразіна

Хмарський Вадим Михайлович, д.і.н., професор, завідувач кафедри історії України Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

Рекомендовано до друку Вченою радою історичного факультету Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

13 листопада 2012 р., протокол №4.

ISBN 978-966-96181-10-8

© Кафедра історії стародавнього світу
та середніх віків ОНУ імені І.І. Мечникова

ЗМІСТ

Від редактора.....	5
 Матеріали міжнародного круглого столу, присвяченого сторіччю з дня народження Ірини Володимирівни Зав'ялової (25 листопада 2011 р.)	
Немченко І.В. Ирина Владимировна Завьялова: страницы биографии.....	7
Перелік головних наукових публікацій І.В. Зав'ялової.....	13
Дёмин О.Б. Англоведческие исследования в научно-педагогическом наследии И.В. Завьяловой.....	14
Тоцкий П.Н. Профессионал по призванию.....	31
 І.В. Зав'ялова у спогадах учнів	
Урсу Д.П. Моральный авторитет.....	38
Добролюбский А.О. Моя Завьялова.....	43
Попова Т.Н. «Среди миров...».....	48
Дёмин О.Б. Ирина Владимировна Завьялова: учитель, педагог, коллега.....	49
Шевчук Н.А. Из воспоминаний о педагоге (к 100-летию со дня рождения Ирины Владимировны Завьяловой).....	57
Багацкий В.В. Незабвенная Ирина Владимировна.....	65
Альтшуль (Жебеленко) О.Н. «Тени воспоминаний...».....	66
Милова М.И. Из воспоминаний об Ирине Владимировне Завьяловой.....	68

Гриськов А.С. Посланник культуры и добра (несколько слов об Ирине Владимировне Завьяловой).....	70
--	-----------

Руссев Н.Д. Встречи с Ириной Владимировной Завьяловой – счастливые случайности.....	75
--	-----------

Ad Memoriam

Булатович С.А. Памяти Риммы Дмитриевны Бондарь.....	80
--	-----------

Іванченко А.В. Р.Д. Бондар як дослідниця Орловки.....	85
--	-----------

Перелік головних наукових публікацій Р.Д. Бондар.....	90
---	-----------

Variae

Горнова І.С. Соціальна структура Візантії XI ст. очима Михаїла Пселла.....	93
---	-----------

Луговий О.М. Хрисовул 1189 року та історія німецького й французького кварталів Константинополя.....	104
--	------------

Довгополова О.А. Стратегії пам'яті в гуманітарних традиціях: забуття, контрабанда, ілюзії повернення.....	129
--	------------

Відомості про авторів.....	137
----------------------------	------------

Від редактора

Шановні колеги!

Пропонуємо вашій увазі другий випуск «Лібри» - наукової збірки кафедри історії стародавнього світу та середніх віків ОНУ імені І.І. Мечникова. Цією публікацією ми підтверджуємо свій намір, висловлений у першій книжці (2010 р.), перетворити збірку на періодичне видання та розширити коло її авторів. Здійснити останнє було тим приємніше, що наша сумісна дитина, на щастя, була ласкаво прийнята науковим загалом.

За своїм змістом і структурою випуск відповідає науковим інтересам співробітників та друзів кафедри, а також викликам часу, деколи безжальним. 18 жовтня 2011 року померла Римма Дмитрівна Бондар, історик – античник та археолог, доцент кафедри історії стародавнього світу та середніх віків. Ми вшановуємо світлу пам'ять Римми Дмитрівни публікацією двох статей, присвячених її життю, науковій та викладацькій діяльності, списку її наукових робіт та низки фотографій.

Окремий розділ «Лібри» становлять матеріали міжнародного круглого столу, присвяченого 100-літтю з дня народження Ірини Володимирівни Зав'ялової, доцента кафедри історії стародавнього світу та середніх віків, історика-медієвіста, педагога, незабутньої особистості. У конференції, що відбулася 25 листопада 2011 р., взяли участь випускники історичного факультету 50–80-х рр., які вчилися у Ірини Володимирівни, а деякі згодом працювали поряд з нею.

Перші виступи на «круглому столі» були присвячені маловідомим сторінкам біографії І.В. Зав'ялової та розгляду головних напрямків її наукових досліджень; три відповідні статті містить наша збірка. Другу, більшу за обсягом, частину складають спогади про Ірину Володимирівну її учнів, більшість з яких обрала життєвий шлях науковця й викладача. На жаль, серед учасників «круглого столу» вже не було Р.Д. Бондар, яка свого часу писала дипломну роботу під керівництвом І.В. Зав'ялової, та однієї з улюблених учениць Ірини Володимирівни – Ольги Миколаївни Жебеленко (Альтшуль).

Ольга Альтшуль, починаючи з січня 1992 р., перебувала в Ізраїлі, викладала, як і в Одесі до еміграції, естетику та історію мистецтв у низці навчальних закладів Єрусалима. У березні 2011 р. Ольга Миколаївна надіслала мені – своїй близькій подрузі – спогади про історичний факультет доби нашого студентства. Через два місяці, у травні 2011 р., вона загинула в автомобільній катастрофі.

Сподіваюсь, вона б схвалила мій вчинок: підчас «круглого столу» на історичному факультеті я зачитала фрагмент її спогадів, присвячений

І.В. Зав'яловій. Ми публікуємо цей фрагмент у «Лібри» як данину пам'яті обох – вчителя та гідної учениці.

Окрім згаданих матеріалів збірка містить дві наукові статті з проблем історії Візантії XI–XII ст. Їх автори О.М. Луговий та І.С. Горнова – молода генерація візантиністів Одеського університету – закінчили аспірантуру та захистили кандидатські дисертації по кафедрі історії стародавнього світу та середніх віків. Дослідження О.М. Лугового присвячене недостатньо висвітленим в історіографії аспектам взаємин Візантії з країнами Західної Європи. Статтю супроводжує авторський переклад хрисулу імператора Ісаака Ангела, датований червнем 1189 р., - джерела, що є головним предметом аналізу.

У центрі уваги І.С. Горнової – погляди Михаїла Пселла на сучасне йому візантійське суспільство й притаманну йому соціальну стратифікацію. Авторка розглядає ставлення цього видатного інтелектуала XI ст. до різноманітних станів та соціальних верств.

Нарешті, розвідка О.А. Довгополової – водночас історика та філософа – відображає традиційний для нашої кафедри інтерес до видатних античників та медієвістів Одеського (Новоросійського) університету. Петро Михайлович Біциллі, якому присвячена стаття, - зірка першої величини.

Маємо надію, що другий випуск «Лібри» - тільки початок її подальшого мандрування у світі наукових періодичних видань нашої країни.

І.В. Нємченко